

dr Anna Kreft

Pomorski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku

Ocenianie kształtujące – analiza preferencji i barier wdrożeniowych Perspektywa uczniów szkół ponadpodstawowych

Streszczenie

Artykuł analizuje wyzwania związane z wdrażaniem oceniania kształtującego (OK) wśród uczniów szkół ponadpodstawowych. Celem zaprezentowanych badań, przeprowadzonych w czerwcu 2026 roku wśród 311 uczniów szkół ponadpodstawowych w Słupsku, było zdiagnozowanie gotowości młodzieży oraz obaw uczniów przed potencjalnym wdrożeniem OK. Respondenci wykazują selektywną aprobatę strategii oceniania kształtującego – popierają jasne kryteria sukcesu (85,6%) i informację zwrotną (72,3%), lecz obawiają się samooceny i oceny koleżeńskej. Głównym źródłem lęku jest czynnik ludzki, czyli ryzyko niekonsekwencji nauczycieli. Uczniowie wyrażają także obawę, że w przypadku rezygnacji z ocen cyfrowych utracą kontrolę nad monitorowaniem własnych postępów i poziomu wiedzy. Tradycyjne stopnie ich zdaniem zapewniają im poczucie bezpieczeństwa, stanowiąc jasną informację zwrotną o wiedzy i umiejętnościach. W konsekwencji młodzież postuluje hybrydowy model oceniania oraz wprowadzanie zmian metodą małych kroków.

Słowa kluczowe: ocenianie kształtujące, szkolnictwo ponadpodstawowe, obawy przed niekonsekwencją

Wprowadzenie

Ocenianie ma bardzo duże znaczenie w procesie dydaktycznym. Choć w polskim systemie edukacji wciąż dominuje ocenianie sumujące, coraz więcej szkół decyduje się na wdrażanie oceniania kształtującego. Praktyka ta jest zdecydowanie częściej spotykana w szkołach podstawowych.

Funkcja formatywna oceniania, ukierunkowana na optymalizację procesu dydaktycznego, powinna przeważać nad jego tradycyjną funkcją sumującą, polegającą jedynie na weryfikacji rezultatów pracy ucznia. Ocenianie ma przede wszystkim stymulować rozwój i pomagać uczniowi w efektywniejszej nauce, motywować, zamiast służyć wyłącznie jako narzędzie do wystawiania końcowych not. Ocena sumująca definiuje poziom opanowania danego materiału, podczas gdy ocena kształtująca pomaga uczniowi uczyć się skuteczniej. W obu przypadkach uwaga nauczyciela powinna koncentrować się na postępie, jaki wykonał uczeń, a nie tylko na ostatecznym rezultacie.

Jak podaje Danuta Sterna¹:

Nauczyciel stosujący w praktyce strategie oceniania kształtującego koncentruje się nie tylko na nauczaniu, ale przede wszystkim na uczeniu się uczniów. Pytanie, jakie stawia, brzmi: Czy moi uczniowie się uczą? a nie: Czy ja ich dobrze nauczam? Jeśli się nie uczą, muszę poznać ich sposób pracy i dostosować do niego swoje metody nauczania. (...) Każdy nauczyciel wie, że sam nie sprawi, by uczeń się nauczył – uczeń musi sam tego chcieć. Zadaniem nauczyciela jest stwarzanie sytuacji, w których uczniowie efektywnie się uczą, i kreowanie środowiska sprzyjającego uczeniu się. W ocenianiu kształtującym staramy się, aby uczniowie byli gotowi wziąć odpowiedzialność za swój proces uczenia się, aby bardziej zależało im na wiedzy niż na wynikach testów, które tę wiedzę sprawdzają.

Ocenianie kształtujące przenosi punkt ciężkości z samego procesu nauczania na aktywne uczenie się uczniów, a rola nauczyciela polega na kreowaniu wspierającego środowiska, które motywuje młodzież do brania odpowiedzialności za własny rozwój i przedkładania zdobywania wiedzy nad same wyniki testów. Wyraźnie wybrzmiewa to w zapisach nowej podstawy programowej dla szkoły podstawowej². Jako jeden z celów kształcenia ogólnego wskazano tam budowanie sprawczości uczniów w procesie uczenia się i realizacji zamierzonych celów, w tym brania odpowiedzialności za własne działania oraz ich wpływ na siebie, innych ludzi i świat. Nowa podstawa przygotowywana jest obecnie dla szkół ponadpodstawowych (z terminem wdrożenia w 2027 roku) i można przypuszczać, że ten uniwersalny zapis również się w niej pojawi.

Kolejne istotne sformułowanie podane w nowej podstawie programowej dla szkoły podstawowej dotyczy kształtowania u uczniów tzw. kompetencji przekrojowych. Rozumie się przez nie zdolność do działania w różnych sytuacjach – zarówno w szkole, jak i poza nią – z wykorzystaniem wiedzy, umiejętności i postaw kształtowanych na lekcjach. Etap edukacyjny oraz specyfika poszczególnych przedmiotów wyznaczają sposób ich rozwijania. Warto w tym miejscu podkreślić znaczenie kompetencji osobistych, a zwłaszcza kompetencji kierowania sobą, która jest jedną z kompetencji przekrojowych i rozumiana jest jako zdolność do świadomego podejmowania działań mających na celu samodoskonalenie, realizację aspiracji oraz systematyczne poszerzanie wiedzy. Kompetencja ta obejmuje rozwój i uczenie się, budowanie samodzielności i wytrwałości, a także autorefleksję, wyciąganie wniosków i wzmacnianie własnej motywacji.

Wszystko to może ułatwiać wdrożenie oceniania kształtującego w szkołach – bądź to w pełnej formie, bądź w postaci wybranych elementów.

To właśnie perspektywa młodych ludzi w obliczu nadchodzących zmian oraz realiów życia w świecie ciągłych zmian stała się przedmiotem niniejszego artykułu. Należy jednak pamiętać, że nowa podstawa programowa w żaden sposób nie narzuca wdrażania oceniania kształtującego, a jedynie mocno akcentuje ukierunkowanie na dobro i rozwój ucznia. Zgodnie z jej założeniami ocenianie ma w większym stopniu służyć rozszerzaniu wiedzy oraz wzmacnianiu

¹ D. Sterna, *Uczę (się) w szkole*, CEO, Warszawa 2024, s. 17.

² Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 11 marca 2026 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, Dz.U. z 2026 r. poz. 378.

motywacji uczniów poprzez dostarczanie im informacji zwrotnej o postępach w nauce. Choć w szkołach już wcześniej dbano o to, by w procesie uczenia się uczeń pogłębiał wiedzę, sprawczość oraz tzw. kompetencje fundamentalne (językowe, matematyczne, cyfrowe, ruchowe) i przekrojowe (kompetencje poznawcze, w tym: rozwiązywanie problemów, krytyczne myślenie, kreatywne myślenie; kompetencje społeczne, w tym: współpraca, dbanie o innych; kompetencje osobiste, w tym: kierowanie sobą, dbanie o siebie), to nowa podstawa nadaje tym działaniom głębszy wymiar. Podkreśla ona potrzebę holistycznego spojrzenia na ucznia oraz na jego wszechstronny rozwój.

Głównym celem podjętych badań było zdiagnozowanie opinii, poziomu gotowości oraz obaw uczniów ze szkół ponadpodstawowych przed potencjalnym wdrożeniem systemu oceniania kształtującego (OK).

Badanie zrealizowano w okresie od 1 do 30 czerwca 2026 roku przy użyciu formularza Google Forms. Kwestionariusz skierowano do młodzieży ze słupskich szkół ponadpodstawowych – za zgodą dyrektorów placówek, którzy udostępnili link do ankiety swoim uczniom. W badaniu wzięło udział 311 respondentów. Udostępniona ankieta zawierała 11 pytań jednokrotnego wyboru – w tym dwa z możliwością dodania własnej, rozbudowanej odpowiedzi – oraz jedno pytanie wielokrotnego wyboru (z możliwością wybrania dwóch odpowiedzi).

Przeprowadzona ankieta nie tylko zbierała suche dane statystyczne, ale zyskała walor diagnostyczny i partycypacyjny, stanowiąc płaszczyznę podmiotowego włączenia uczniów w procesy decyzyjne oraz nadając im rolę współkreatorów ewentualnych modyfikacji wewnątrzszkolnego systemu oceniania w szkole, do której uczęszczają.

Analiza wyników badań ankietowych i wnioski według obszaru diagnozy

1. Diagnoza wiedzy wyjściowej i percepcji obecnego systemu – zbadanie stopnia świadomości uczniów (Pytania 1 i 2)

Pytanie 1: Czy wcześniej spotkałeś(-łaś) się z pojęciem oceniania kształtującego (np. na lekcjach, w Internecie, od koleżanek/kolegów)?

Cel: Odpowiedź badanych uczniów na to pytanie pozwala ustalić, czy termin „ocenianie kształtujące” jest im znany, czy też wprowadzanie zmian trzeba będzie zacząć od podstawowej edukacji informacyjnej.

Wyniki: Część uczniów wie, co to jest ocenianie kształtujące (18,6% badanych), 36,3% słyszało ten termin, ale nie zna szczegółów, a 45% słyszy po raz pierwszy.

Wnioski: Wyniki badania wskazują na niski poziom szczegółowej wiedzy uczniów na temat oceniania kształtującego – tylko niespełna co piąty badany (18,6%) deklaruje dobrą znajomość tego pojęcia. Blisko połowa młodzieży (45%) styka się z tym terminem po raz pierwszy, co świadczy o konieczności osławiania uczniów z ideą OK i transparentnego wyjaśnienia im korzyści, jakie niesie ze sobą ta metoda, w przypadku podjęcia decyzji w szkole o wprowadzaniu OK. Poziom wiedzy uczniów jest spolaryzowany. Przed ewentualnym wdrożeniem konieczna jest akcja informacyjna dla młodzieży i rodziców.

Pytanie 2: Jak oceniasz obecny system oceniania (tradycyjne stopnie w skali od 1 do 6) w Twojej szkole?

Cel: Analiza odpowiedzi ankietowanych uczniów umożliwia zdefiniowanie punktu odniesienia i poziomu frustracji/zadowolenia z obecnego systemu oceniania. Odpowiedzi pokazują, jak duża jest w uczniach potrzeba zmiany.

Wyniki: 13,8% ankietowanych uważa, że system oceniania oparty na skali od 1 do 6 jest bardzo dobry i nie trzeba nic zmieniać, 37,6% uważa, że jest w porządku, ale brakuje dokładnej informacji, dlaczego uczeń otrzymał daną ocenę, 45,7% uznaje ten system za stresujący i niemotywuujący; 2,9% uczniów podało dodatkowo własne wyjaśnienia dotyczące oceny obowiązującego systemu oceniania, które zostały przytoczone poniżej:

- Jest niby w porządku, ale jest przestarzały.
- Jest to absurdalnie zły system, nie rozwija on absolutnie nic, nie daje żadnej faktycznej informacji na temat poziomu wiedzy i tak naprawdę nie służy on ani uczniom, ani nauczycielom. Puste cyfry bez wartości.
- Nie jest on motywujący, nie daje mi dokładnych informacji, jest dla mnie jedynie przybliżoną skalą tego, co mniej więcej osiągnęłam (bardziej lub mniej).
- Nie jest zły, ale często nauka polega na wykuciu, żeby zaliczyć.
- Lepszy był, jak były średnie wagowe, teraz każdy nauczyciel wyciąga ocenę końcową, jak chce.
- Wiadomo, że przyzwyczaiłam się, że tak to wygląda, nie wiem, jakie mogłoby być inne rozwiązanie.
- Jest zły. Oceny zdobywane na początku roku mają zbyt duży wpływ na to, co jest wystawiane pod koniec roku. Średnie arytmetyczne i ważone nie są dobrym wyznacznikiem posiadanej wiedzy, ponieważ osoba z piątką na koniec może nic nie kojarzyć, a osoby z realną wiedzą nieprzykładające do nauki szczególnej wagi na początku roku lub uczące się wolniej, są oceniane niesprawiedliwie na koniec roku³.

Wnioski: Aż 83,3% uczniów dostrzega wady tradycyjnego systemu. Dominują głosy o stresogennym charakterze ocen cyfrowych oraz o zjawisku „zakuć, zdać, zapomnieć”. Główne wnioski z jakościowego badania opinii uczniów to:

- Uczniowie wprost definiują tradycyjne oceny jako „puste cyfry bez wartości”, które dają jedynie „przybliżoną skalę” osiągnięć. Wskazują, że stopnie nie motywują do realnego rozwoju ani nie odzwierciedlają faktycznego poziomu wiedzy.
- Zwracają uwagę na to, że obecny system wymusza naukę nastawioną na zaliczenie, a nie na trwałe zrozumienie materiału.
- Silnym punktem krytyki jest mechanizm wystawiania ocen końcowych. Uczniowie zauważają niesprawiedliwość średnich (arytmetycznych i ważonych), wskazując również, że stopnie z początku roku zbyt mocno rzutują na ocenę końcową. Blokują to uczniów, którzy uczą się wolniej lub zyskują motywację do nauki w trakcie semestru, promuje natomiast tych, którzy uzyskali dobre oceny na początku, nawet jeśli pod koniec roku nic już nie pamiętają z wcześniej zdobytej wiedzy.

³ W zapisie przytoczonych w artykule wypowiedzi uczniów dokonano tylko niezbędnej korekty – przyp. red.

- Po odejściu od średniej ważonej (w szkołach, gdzie taka sytuacja miała miejsce) uczniowie odczuwają brak transparentności – oceniają subiektywizm nauczycieli jako sytuację, w której „każdy wyciąga ocenę, jak chce”.
- Wypowiedzi obnażają fakt, że choć uczniowie widzą wady systemu i uważają go za przestarzały lub wręcz „absurdalnie zły”, to jednocześnie z powodu przyzwyczajenia nie potrafią wyobrazić sobie innego rozwiązania („nie wiem, jakie mogłoby być inne rozwiązanie”).

2. Testowanie akceptacji konkretnych strategii oceniania kształtującego (Pytania 3–7)

STRATEGIA 1: Jednym z elementów OK jest jasne określanie celu lekcji oraz tzw. kryteriów sukcesu (czyli uczeń z góry wie, co dokładnie będzie sprawdzane na sprawdzianie/pracy klasowej/kartkówce/odpowiedzi). Jak oceniasz ten pomysł? (Pytanie 3)

STRATEGIA 2: OK zakłada, że lekcja to nie tylko wykład nauczyciela, ale częste dyskusje, pytania i krótkie zadania (np. quizy), które na bieżąco pokazują nauczycielowi, co klasa już zrozumiała, a co trzeba powtórzyć. Co o tym sądzisz? (Pytanie 4)

STRATEGIA 3: W tym systemie zamiast tradycyjnej cyfry (np. 3 lub 4) otrzymujesz od nauczyciela szczegółową informację zwrotną (co zrobiłeś(-łaś) dobrze, co i jak konkretnie masz poprawić). Czy uważasz, że to pomogłoby Ci w nauce? (Pytanie 5)

STRATEGIA 4: Ocenianie kształtujące mocno stawia na współpracę i naukę od siebie nawzajem (np. praca w parach, wzajemne tłumaczenie sobie trudnych tematów, ocena koleżeńska). Jak widzisz to w swojej klasie? (Pytanie 6)

STRATEGIA 5: OK uczy planowania własnej nauki (tzw. samoocena – sam analizujesz, na jakim jesteś etapie, czego jeszcze nie umiesz i jak chcesz to nadrobić). Czy uważasz, że uczniowie ze szkół ponadpodstawowych są gotowi na taką samodzielność? (Pytanie 7)

Cel: Odpowiedzi udzielone przez uczniów miały na celu zweryfikowanie, jak w praktyce reagują oni na poszczególne strategie oceniania kształtującego (OK). Taka analiza pozwala nie tylko na zidentyfikowanie potencjalnych „punktów zapalnych” i obszarów problematycznych, ale także na wskazanie sprawdzonych praktyk i rozwiązań wartych dalszego wykorzystania.

W kontekście poszczególnych strategii OK badanie to służy konkretnym celom diagnostycznym:

- Pozwala ocenić zapotrzebowanie uczniów na transparentność wymagań oraz sprawdzić, w jakim stopniu jasne kryteria redukują stres związany z oceną ich wiedzy, umiejętności. (Strategia 1: Określanie i wyjaśnianie uczniom celów uczenia się i kryteriów sukcesu / nacobezu).
- Służy zbadaniu preferencji uczniów dotyczących dynamiki zajęć (aktywny udział vs bezpieczny, bierny wykład) oraz wychwyceniu lęków związanych z ciągłą oceną ze strony nauczyciela, grupy uczniowskiej przy lekcjach prowadzonych w sposób bardzo aktywny (Strategia 2:

Organizowanie w klasie dyskusji, zadawanie pytań i zadań dających informacje, czy i jak uczniowie się uczą. Aktywizacja na lekcji).

- Umożliwia weryfikację, czy uczniowie cenią rozwój osobisty, uczenie się na podstawie uzyskanej od nauczyciela informacji zwrotnej wyżej niż szybką gratyfikację w postaci tradycyjnej oceny cyfrowej (Strategia 3: Udzielanie uczniom informacji zwrotnych, które umożliwiają im czynienie widocznych postępów).
- Służy diagnozie klimatu społecznego w klasie, w tym zbadaniu poziomowi zaufania rówieśniczego oraz obaw przed niesprawiedliwą oceną ze strony rówieśników (Strategia 4: Umożliwienie uczniom wzajemnego korzystania ze swojej wiedzy i umiejętności. Ocena koleżeńska).
- Pozwala ocenić dojrzałość i samostereowność uczniów, a także zbadać ich wiarę we własną odpowiedzialność za proces uczenia się (Strategia 5: Wspomaganie uczniów w stawianiu się autorami procesu uczenia się. Samoocena).

STRATEGIA 1

Wyniki: W odpowiedzi na pytanie o ocenę jasnego określania celu lekcji oraz kryteriów sukcesu, zdecydowana większość badanych oceniła tę praktykę pozytywnie. Za dobry pomysł (pod warunkiem trzymania się zasad przez nauczycieli) uznało ją 48,9% respondentów, a 36,7% uczniów oceniło jako bardzo dobry; natomiast dla 9,6% pomysł ten jest obojętny, a jedynie 4,8% ankietowanych ma do niego stosunek negatywny.

Wnioski: Łącznie 85,6% uczniów popiera tę strategię. Kluczowym warunkiem sukcesu jest jednak konsekwencja nauczycieli – uczniowie obawiają się sytuacji, w których kryteria zostaną rozpisane, a sprawdzian, praca klasowa czy inna forma sprawdzania wiedzy i tak będą zawierały materiał spoza nich. Uczniowie potrzebują przewidywalności, aby zredukować stres. Warunek jest jeden: nauczyciele muszą bezwzględnie przestrzegać ustalonych przez siebie kryteriów podczas weryfikacji wiedzy.

STRATEGIA 2

Wyniki: W odpowiedzi na pytanie o odejście od tradycyjnego wykładu na rzecz dyskusji i aktywizujących metod, pozwalających nauczycielowi poznać stan bieżącej wiedzy uczniów, ponad połowa badanych oceniła tę zmianę entuzjastycznie, ponieważ 56,6% uczniów uznało, że to bardzo dobry pomysł, oznaczający mniej nauki w domu. Jednocześnie 33,1% respondentów wyraziło obawę przed zwiększeniem stresu z powodu konieczności ciągłej aktywności i zaangażowania, którym mogą nie sprostać. 6,8% ankietowanych zadeklarowało, że woli tradycyjny wykład i notatki, a 3,5% nie miało w tej sprawie zdania.

Wnioski: Większość uczniów woli aktywność na lekcji, argumentując, że dzięki zaangażowaniu podczas lekcji są w stanie zapamiętać, zrozumieć więcej materiału i w konsekwencji mogą poświęcać znacznie mniej czasu na samodzielną naukę w domu. Niemniej jednak co trzeci uczeń (33,1%) odczuwa niepokój, że ciągle monitorowanie wiedzy stanie się narzędziem ukrytego, stresującego odpytywania.

STRATEGIA 3

Wyniki: W odpowiedzi na pytanie, czy zastąpienie tradycyjnych ocen szczegółową informacją zwrotną pomogłoby uczniom w nauce, zdecydowana większość badanych wyraziła aprobatę takiego rozwiązania, 36,3% respondentów wskazało odpowiedź „raczej tak”, a kolejne 36% uczniów zaznaczyło opcję „zdecydowanie tak”; natomiast 19,3% ankietowanych było przeciwnego zdania, wybierając opcję „raczej nie” ze względu na preferencję samej cyfry, 4,8% opowiedziało się zdecydowanie negatywnie, a 3,6% wskazało inną odpowiedź. Przykładowe odpowiedzi uczniów podano poniżej:

- Wolałbym, żeby były zachowane oceny, ale z dodatkiem przypisu, co zrobiłem źle.
- Kompletnie nie chciałoby mi się już uczyć, jak nic za to nie dostanę.
- Bez różnicy, i tak widzę moje błędy na kartkówce i mogę się dopytać nauczyciela w razie czego.
- Jest to dobry pomysł, ale bardziej skomplikowany od prostych cyfr.
- Generalnie pomogłoby to w nauce, tylko teraz nasuwa się pytanie – czy chciałbym się uczyć?
- Wolałbym dostać ocenę i informację, co zrobiłam źle.
- Myślę, że byłoby to dobre, gdyby było połączone ze standardowym ocenianiem, abym mniej więcej wiedziała, na jakim poziomie jestem. Szczegółowe kryteria pozwolą mi się poprawić, ale potrzebuję mniej więcej wiedzieć, gdzie się znajduję.
- Uważam, że tak, jeśli faktycznie nauczyciele do tego by się stosowali, a nie lekceważyli takie zasady lub jeśli ktoś czegoś by nie rozumiał albo nie zrobił dobrze, to żeby nauczyciel nie mówił od razu „przecież to było już przerabiane, jak ty tego nie potrafisz”. Dobrze by było, gdyby zarówno nauczyciel, jak i uczeń wykazywali chęci do współpracy, jednak w praktyce często brakuje tego zaangażowania z jednej lub drugiej strony.

Wnioski: Uzyskanie szczegółowej informacji zwrotnej ma poparcie 72,3% respondentów (odpowiedzi zdecydowanie tak – 36%, raczej tak: 36,3%), ale blisko jedna czwarta uczniów woli tradycyjną cyfrę (odpowiedzi zdecydowanie nie – 4,8%, raczej nie – 19,3%). Analiza odpowiedzi otwartych pozwala stwierdzić, że uczniowie nie chcą całkowitej rezygnacji z ocen, ale połączenia cyfry z komentarzem. W opinii badanych tradycyjna ocena daje im punkt odniesienia co do poziomu ich wiedzy, podczas gdy informacja zwrotna może jedynie pomóc w zrozumieniu, które elementy opanowali dobrze, a które wymagają poprawy. Pojawiła się też obawa, że bez ocen cyfrowych stracą motywację do nauki przedmiotów, które ich nie interesują.

STRATEGIA 4

Wyniki: W odpowiedzi na pytanie o współpracę i naukę od siebie nawzajem 37,6% respondentów zadeklarowało chęć takiego rozwiązania, o ile nie wpłynie ono negatywnie na stopnie z powodu lęku przed niesprawiedliwością ze strony kolegów i koleżanek, podczas gdy 30,5% uczniów podeszłoby do tego bardzo chętnie; natomiast 21,9% ankietowanych opowiedziało się przeciwko, woląc samodzielną pracę i unikając wzajemnego oceniania, a 10% nie miało w tej kwestii zdania.

Wnioski: Wdrożenie tej strategii napotyka istotny opór ze strony badanych. Ponad 21% z nich całkowicie odrzuca to rozwiązanie, natomiast blisko 38% warunkuje swoją akceptację brakiem wpływu procedury na oceny formalne. Postawie tej towarzyszy również lęk przed niesprawiedliwością oraz obawa przed potencjalnymi konfliktami w grupie.

STRATEGIA 5

Wyniki: W odniesieniu do gotowości uczniów szkół ponadpodstawowych na samoocenę i planowanie własnej nauki opinie badanych były wyrównane: 34,4% respondentów uznało, że uczy to niezależności, a 32,8% uczniów dostrzegło w tym potencjał, ale pod warunkiem otrzymania czasu i pomocy z racji przyzwyczajenia do bycia prowadzonymi za rękę; jednocześnie 19% ankietowanych wyraziło obawę, że bez zewnętrznej presji większość uczniów przestanie się uczyć, a 13,8% uznało tę kwestię za trudną do jednoznacznej oceny.

Wnioski: Wartość samooceny dostrzegają 67,2% uczniów. Blisko połowa respondentów z tej grupy zwraca uwagę, że obecny system szkolny silnie uzależnił ich od zewnętrznej kontroli. Wskazują oni, że proces usamodzielniania wymagałby czasu, ponieważ w dotychczasowej edukacji uczniowie są zazwyczaj prowadzeni przez nauczycieli krok po kroku.

3. Hierarchizacja potrzeb i identyfikacja barier (Pytania 8–10)

Która z wymienionych wyżej pięciu strategii wydaje Ci się NAJBARDZIEJ pomocna dla Ciebie jako ucznia? (Pytanie 8)

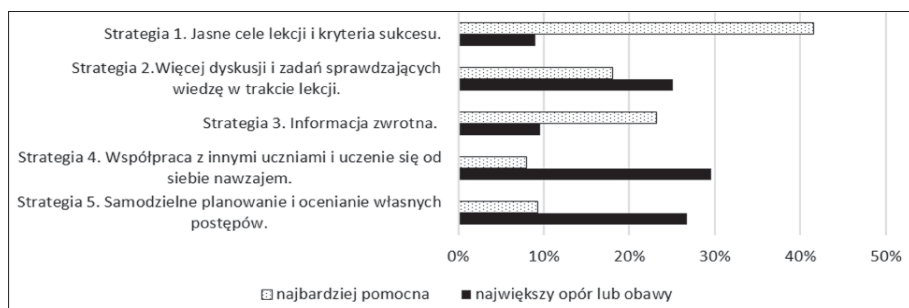
Która z tych strategii budzi Twój NAJWIĘKSZY opór lub obawy? (Pytanie 9)

Jakie są Twoje ogólne, największe obawy związane z potencjalnym wprowadzeniem oceniania kształtującego w Twojej szkole? (Pytanie 10)

Cel: W obrębie analizy poszczególnych pytań kwestionariusza badanie to:

- miało na celu skłonienie uczniów do hierarchizacji potrzeb i jednoznacznego określenia priorytetów, pozwalając na precyzyjne wskazanie, która ze zmian przyniosłaby młodzieży największą korzyść, a która z nich budzi największy opór psychologiczny (Pytania 8 i 9);
- służyło zmapowaniu głównych ryzyk wdrożeniowych; uzyskane odpowiedzi dostarczają wiedzy o tym, jakich argumentów użyć w dyskusji, a także na jakie aspekty zwrócić szczególną uwagę (np. na lęk uczniów przed brakiem obiektywizmu lub obawy związane z przygotowaniem nauczycieli) (Pytanie 10).

Wyniki: Rozkład odpowiedzi na pytania dotyczące wskazania strategii oceniania kształtującego najbardziej pomocnej z perspektywy ucznia oraz tej budzącej największy opór i obawy (Pytania 8 i 9) ilustruje rysunek 1.

Rysunek 1. Rozkład odpowiedzi uczniów dotyczących wskazań najbardziej przydatnej strategii oceniania kształtującego oraz budzącej największy opór i obawy

W pytaniu 10 wielokrotnego wyboru (z możliwością wskazania maksymalnie dwóch odpowiedzi) respondenci określili swoje największe obawy związane z potencjalnym wdrożeniem oceniania kształtującego (OK). Łącznie w badaniu zaznaczono 573 wskazania. Wyniki przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Rozkład wskazań uczniów określających największe obawy związane z potencjalnym wdrożeniem oceniania kształtującego w szkole

Odpowiedzi	Liczba osób
Brak tradycyjnych ocen (cyfr) może sprawić, że stracę motywację do nauki.	81
Nauczyciele nie będą potrafili lub nie będą chcieli prawidłowo stosować tej metody.	198
Przejsie na nowy system wywoła chaos i zamieszanie w szkole.	118
Obawiam się, że taka forma oceniania będzie mało obiektywna.	65
Nie mam żadnych obaw.	40
Inne	71

Przykładowe odpowiedzi w kategorii Inne podawane przez uczniów:

- Przejsie na nowy system okaże się niedopracowanym pomysłem.
- Stresuje mnie, ponieważ nie będę wiedziała, czy zdaje, nauczyciele będą mieli więcej pracy i wywoła to chaos w szkole, myślę że w szkołach podstawowych by się to dobrze sprawdziło, jednak w szkole ponadpodstawowej wolę wiedzieć, jaka jest moja rzeczywista ocena i czy zdaje, zamiast opisu tego, czego nie umiem, który mnie zniechęci do nauki.
- Obawiam się, że zmiana systemu oceniania bez zmiany programu nauczania na bardziej użyteczny i sensowny w ogólnym rozrachunku mało zmieni.
- Brak znajomości metod skuteczniejszej nauki (tzn. niezapoznanie nas z metodami) spowoduje, że każdy system będzie bardziej wadliwy niż powinien być.
- Brak określonych kryteriów oceny końcoworocznej dalej nie zmieni podejścia do nauki i sposobu oceniania.
- System wymaga większego skupienia się na przedmiocie, motywacji, a dużo przedmiotów nie interesuje mnie w tym stopniu.
- Dodatkowy problem będzie stanowić to, że uczniowie, gdy będę pracować w grupach itp., nie będą tak naprawdę nic robić, tylko udawać i spisywać, „uczyć się” od tych osób, które coś robią, większości uczniów nie zależałoby na robieniu czegokolwiek.

- Dyskusje i zadania podczas lekcji mogą się przekształcić w niechciane oceny lub ocenianie przez nauczycieli, jeżeli nie jesteś w stanie odpowiedzieć, nie znasz odpowiedzi na poruszane kwestie.

Wnioski:

- Za najbardziej pomocną strategię uczniowie uznali jasne cele i kryteria sukcesu oraz uzyskiwanie szczegółowej informacji zwrotnej od nauczyciela. Największe obawy budzi współpraca i ocena koleżeńska, tuż za nią plasuje się konieczność samodzielnego planowania nauki oraz zwiększona aktywność w trakcie lekcji. Wynika z tego, że o ile transparentność wymagań stawianych przez nauczyciela spotyka się z jednoznaczną aprobatą badanych, o tyle elementy związane z samodzielnością i oceną rówieśniczą wciąż wywołują w środowisku uczniowskim spory sceptycyzm.
- Kryzys zaufania do kompetencji i intencji kadry pedagogicznej

Zdecydowanie największym źródłem lęku uczniów (blisko 200 wskazań) nie jest sam system oceniania kształtującego, lecz czynnik ludzki. Respondenci obawiają się, że nauczyciele nie zostaną odpowiednio przeszkoleni lub będą wdrażać założenia OK w sposób powierzchowny, niechętny i niezgodny z ideą tej metody. Sukces wdrożenia zależy więc w pierwszej kolejności od przygotowania i autentycznego zaangażowania nauczycieli.

- Systemowy lęk przed chaosem i dezinformacją

Drugą najsilniejszą obawą jest lęk przed destabilizacją dotychczasowego porządku szkolnego (118 wskazań). Z komentarzy uczniów wyłania się obraz silnego przyzwyczajenia do tradycyjnego systemu. Informacja zwrotna na etapie szkoły ponadpodstawowej bywa przez nich utożsamiana z brakiem konkretnego – uczniowie czują się bezpiecznie, znając swoją „rzeczywistą ocenę cyfrową”, która wprost definiuje ich status promocyjny (zdał/nie zdał, umie/nie umie).

- Pułapki oceniania kształtującego w praktyce lekcyjnej

Analiza odpowiedzi swobodnych ujawnia głęboki sceptycyzm wobec aktywizujących metod pracy (praca w grupach, dyskusje). Uczniowie trafnie diagnozują patologie szkolne: obawiają się, że praca zespołowa będzie polegać na korzystaniu jednych osób z pracy innych, a bieżące, motywujące sprawdzanie wiedzy przez nauczyciela (np. poprzez quizy) szybko może zmienić się w stresogenne „łapanie na niewiedzy” i publiczne ocenianie.

- Konieczność nauki uczenia się

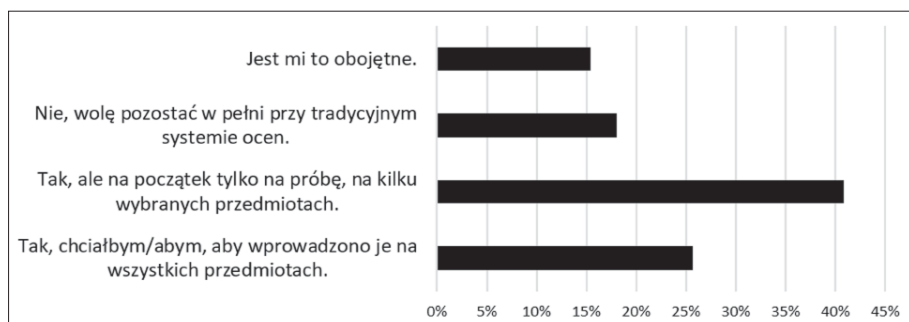
Część uczniów słusznie zauważa, że jakakolwiek zmiana systemu oceniania będzie wadliwa, jeśli szkoła równolegle nie wyposaży ich w narzędzia i techniki efektywnego, samodzielnego uczenia się. Bez wewnętrznej motywacji do zgłębiania przedmiotów (które nie zawsze ich interesują) odejście od oceny cyfrowej może realnie obniżyć ich zaangażowanie.

4. Deklaracja intencji i rekomendacje wdrożeniowe

Pytanie 11: Czy chciałbyś(-łabyś), aby w Twojej szkole wprowadzono oceniania kształtujące?

Cel: Otrzymanie odpowiedzi na to pytanie miało na celu uzyskanie informacji o akceptacji lub sprzeciwie ze strony społeczności uczniowskiej wobec potencjalnego wprowadzania oceniania kształtującego. Wynik tego pytania dostarczyć może kluczowych danych decyzyjnych w kwestii strategii zarządzania zmianą: czy wdrażać reformę w sposób rewolucyjny (we wszystkich przedmiotach), ewolucyjny (poprzez pilotaż w wybranych klasach), czy też zawiesić realizację pomysłu wprowadzania OK w szkole.

Wyniki: Rozkład odpowiedzi na pytania dotyczące tego, czy uczniowie chcieliby wprowadzenia oceniania kształtującego w swojej szkole, ilustruje rysunek 2.

Rysunek 2. Rozkład odpowiedzi respondentów dotyczących chęci wdrożenia systemu oceniania kształtującego

Wnioski: Łącznie 66,5% uczniów chce wprowadzenia OK, przy czym większość opowiada się za bezpiecznym, pilotażowym wdrożeniem (metodą małych kroków).

Podsumowanie

Czy ocenianie kształtujące to dobra forma weryfikacji wiedzy w szkole? Przedstawione opinie uczniów dają dużo do myślenia. Należy zaznaczyć, że w szkołach, do których uczęszczają respondenci, nie stosuje się tej metody oceniania. Pytania ankietowe były na tyle rozbudowane i poprzedzone jasnym tekstem informacyjnym wyjaśniającym zasady oceniania kształtującego, że pozwoliły na zebranie miarodajnych opinii. Choć była to jedynie krótka akcja informacyjna, umożliwiła uzyskanie rzetelnych odpowiedzi.

Ogólne wnioski z badań przedstawiają się następująco:

1. Powszechna krytyka tradycyjnego systemu przy jednoczesnym braku wiedzy o alternatywach.

Zdecydowana większość uczniów (83,3%) dostrzega głębokie wady tradycyjnego systemu (stres, niesprawiedliwość średnich ocen, mechaniczne zaliczanie materiału). Jednocześnie wiedza młodzieży o ocenianiu kształtującym (OK)

jest znikoma – aż 45% styka się z tym terminem po raz pierwszy, a z powodu wieloletnich przyzwyczajeń uczniowie mają trudności z wyobrażeniem sobie funkcjonowania szkoły bez ocen cyfrowych. Przed ewentualnym wdrożeniem oceniania kształtującego do szkoły niezbędna jest zatem szeroka akcja informacyjna **wśród młodzieży i rodziców oraz odpowiednie przygotowanie nauczycieli do zmiany.**

2. Selektywna aprobata strategii OK (transparentność tak, autonomia nie).

Uczniowie wykazują wyraźną preferencję dla tych elementów OK, które zwiększają przewidywalność procesu nauczania i redukują stres: jasnych celów, kryteriów sukcesu (85,6% poparcia) oraz szczegółowej informacji zwrotnej (72,3%). Istotny opór i sceptycyzm budzą natomiast rozwiązania wymagające od nich wyjścia ze strefy komfortu, czyli współpraca rówieśnicza, ocena koleżeńska oraz konieczność samodzielnego planowania nauki.

3. Kluczowa rola czynnika ludzkiego i lęk przed niekonsekwencją kadry pedagogicznej.

Największym źródłem niepokoju związanego z reformą nie są same założenia teoretyczne OK, lecz obawa przed ich niewłaściwą realizacją przez nauczycieli (blisko 200 wskazań). Uczniowie obawiają się braku odpowiedniego przeszkolenia kadry, powierzchownego wdrażania zmian, naruszania ustalonych kryteriów sukcesu na sprawdzianach oraz ryzyka, że bieżące quizy diagnostyczne staną się formą stresogennej „łapania na niewiedzę”.

4. Potrzeba hybrydowego oceniania i lęk przed utratą kontroli.

Młodzież raczej nie oczekuje całkowitej rezygnacji ze stopni, lecz postuluje połączenie oceny cyfrowej z komentarzem. Tradycyjna cyfra pełni dla uczniów funkcję psychologicznego punktu odniesienia oraz wprost definiuje ich status promocyjny (poczucie bezpieczeństwa, na przykład „czy zdaję”). Istnieje realna obawa, że całkowite odejście od ocen cyfrowych doprowadzi do spadku motywacji zewnętrznej w przypadku przedmiotów, które nie leżą w kręgu ich zainteresowań.

5. Systemowe uzależnienie od kontroli i konieczność wdrożenia metodą małych kroków.

Wieloletnie prowadzenie uczniów za rękę wykształciło w nich silne uzależnienie od zewnętrznego nadzoru. Proces usamodzielniania i wdrażania samooceny (której wartość dostrzega 67,2% badanych) wymaga czasu oraz równoległego wyposażenia młodzieży w techniki efektywnego uczenia się. Odzwierciedleniem tej ostrożności jest fakt, że choć 66,5% uczniów popiera wprowadzenie OK, to większość z nich opowiada się za bezpiecznym wdrożeniem pilotażowym, realizowanym metodą małych kroków.

Na koniec warto przytoczyć kilka optymistycznych wypowiedzi uczniów ze słupskiej szkoły ponadpodstawowej, w której uczniowie od roku uczą się, będąc oceniani kształtująco. Dotyczą one lekcji biologii.

- Bardzo doceniam w ocenianiu kształtującym to, że możemy wiedzieć, czego mamy się konkretnie nauczyć i przez to ta nauka właśnie nam łatwiej wychodzi.

- Na początku nie wiedziałam, z czym to się wiąże to ocenianie kształtujące, bo pierwszy raz się zetknęłam z takim czymś, ale teraz jak minęło te 10 miesięcy, to jestem całkiem przekonana do tego sposobu nauczania.
- Mnie nie brakowało stopni, ponieważ jeśli już nie dowiedziałam się, czy umiałam, czy nie umiałam na podstawie informacji zwrotnej, zawsze mogłam podejść do Pani i zapytać, co jest dobrze, co mam poprawić, więc akurat z tym nie miałam problemu, że nie było wpisanej oceny czy żadnego symbolu do dziennika.
- Jeżeli nauczyciele, tak jak np. na biologii, serio opisują te sprawdziany czy kartkówki i serio jest ten pełny opis, to ocena nie jest ci potrzebna, a wręcz ta ocena potrafi bardziej stresować.
- Co do tych kryteriów oceniania to jest to ogólnie całkiem dobre, bo w szkołach zwykłych nauczyciel nie mówi na początku lekcji, co jest potrzebne i czego się dziś nauczymy, a tak ogólnie na biologii to jest nasz temat lekcji i wiemy, jaki jest właśnie cel tej lekcji. A co do tych informacji zwrotnych to według mnie jest świetny pomysł, bo np. w zwykłej szkole to dostałabym z pracy klasowej czwórkę, no i trudno – byłaby czwórka, a tak, to dostaję od Pani informację zwrotną, co robię nie tak, a co jest dobrze, i to na pewno pomaga mi się uczyć.

I jeszcze parę wypowiedzi o pisaniu autorefleksji po zakończeniu lekcji lub działu przez uczniów:

- Na początku to rzeczywiście wydawało się dziwne, i tak jak te refleksje były, to się zastanawiałam, po co one są, ale z czasem zauważyłam, że rzeczywiście są potrzebne, bo jak patrzę sobie na te zapisy z początku roku, a teraz, to rzeczywiście widzę tę zmianę też w sobie, co daje mi dodatkową motywację. I też myślę, że dla Pani jest też fajna informacja zwrotna, żeby Pani wiedziała, co my czujemy i jak może z nami postępować.
- Dla mnie jest to bardzo fajne rozwiązanie, ponieważ poprzez napisanie takiej refleksji na dany temat, nawet na koniec działu, to Pani może wiedzieć, jak nam poszło, z czym mieliśmy problem albo czy pojawił się u nas w nauce jakiś problem, albo co można by było poprawić, i Pani też patrzy na nas obiektywnie, a nie oceniająco.
- Myślę, że to jest przydatne, bo ja na przykład tak mam, że po lekcji nie wiem, jakby mam taki mętlik w głowie, bo biologia jest ciężka, i po prostu pozwala to mi uporządkować myśli.

Literatura

Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 11 marca 2026 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, Dz.U. z 2026 r. poz. 378.
Sterna D., *Uczę (się) w szkole*, CEO, Warszawa 2024.